॥ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા વિવેચન સારાંશ ॥

પ્રકરણ 11: વિશ્વરૂપ- દર્શન યોગ

1/4 (શ્લોક 1-14), શનિવાર, 10 મે 2025

વિવેચન: ગીતા વિશારદ ડૉ. આશુ ગોયલજી

યુ ટ્યુબ લિંક: https://youtu.be/YZ6QojzZ1jQ

ગુરુકૃપાથી સમગ્ર સૃષ્ટિ દિવ્ય દેખાય છે.

वसुदेवसुतं देवं कंसचाणूरमर्दनम्।

देवकीपरमानन्दं कृष्णं वन्दे जगद्गुरुम्॥

योगेशं सच्चिदानंदं वासुदेवं व्रजप्रियम्।

धर्मसंस्थापकं वीरं कृष्णं वन्दे जगद्गुरुम्॥

॥श्रीगुरुचरणकमलेभ्यो नमः॥

આપણા બધા પર ભગવાનની અપાર કૃપા હોવાથી જીવનને સફળ બનાવવા આપણે ગીતાનો અભ્યાસ શરૂ કર્યો છે. આપણે માત્ર તેનો અર્થ સમજવાનો પ્રયાસ નથી કરી રહ્યા, પરંતુ અમુક અંશે આપણે ગીતાના ઉપદેશોને અમલમાં મૂકવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યા છીએ, આ માર્ગ પર આગળ વધી રહ્યા છીએ કારણ કે આપણા પૂર્વ જન્મોના સુકૃત અથવા સંત મહાત્માઓના આશીર્વાદ મળ્યા છે. ગીતાએ આપણને આ અભ્યાસ માટે પસંદ કર્યા છે એવી દ્રઢ માન્યતા હોવી જોઇએ. આ માન્યતા જેટલી મજબૂત થશે તેટલી સાધનામાં પ્રગતિ થશે. 'હું કરું છું' એમ ન વિચારો કારણ કે તમારી પાસે એટલી શક્તિ નથી. આપણને એવી લાગણી હોવી જોઇએ કે ભગવાન સર્વશક્તિમાન છે જે આપણી પાસે આ કરાવે છે.

ગીતાના બાકીના સત્તર અધ્યાયોનું અર્થઘટન અનોખું છે અને આ અધ્યાયનું અર્થઘટન પણ અનોખું છે! આ પ્રકરણ વાંચતી અને સાંભળતી વખતે રોમાંચ વધે છે. ભગવાન અર્જુનને જોઈ રહ્યા છે, અર્જુન તેને જોઈ રહ્યો છે. પરંતુ તે માત્ર આ જોઈને જ સંતુષ્ટ નથી, તે વધુ જોવા માંગે છે. બીજા અધ્યાયના સાતમા શ્લોકમાં અર્જુન ભગવાનને શરણે થયો હું તમારો શિષ્ય છું, મને શીખવો, કારણ કે હું તમને શરણે ગયો છું એમ કહ્યું અને તેને ઉપદેશ આપવા વિનંતી કરી. ગીતાનો ઉપદેશ આ અધ્યાયના અગિયારમા શ્લોકથી શરૂ થયો હતો. બીજા અધ્યાયમાં ભગવાને સાંખ્યયોગ સમજાવ્યો. ત્રીજા અધ્યાયમાં કર્મયોગ સમજાવવામાં આવ્યો હતો. ચોથા અધ્યાયના છથી દસ શ્લોકોમાં, ભગવાન પોતાને પ્રગટ કરે છે.

अजोऽपि सन्नव्ययात्मा भूतानामीश्वरोऽपि सन्।

प्रकृतिं स्वामधिष्ठाय संभवाम्यात्ममायया।।४.६।।

यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारत।

अभ्युत्थानमधर्मस्य तदाऽऽत्मानं सृजाम्यहम्।।४.७।।

परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृताम्।

धर्मसंस्थापनार्थाय संभवामि युगे युगे।।४.८।।

जन्म कर्म च मे दिव्यमेवं यो वेत्ति तत्त्वतः।

त्यक्त्वा देहं पुनर्जन्म नैति मामेति सोऽर्जुन।।४.९।।

वीतरागभयक्रोधा मन्मया मामुपाश्रिताः।

बहवो ज्ञानतपसा पूता मद्भावमागताः।।४.१०।।

આ પાંચ શ્લોકોને અત્યંત આદરણીય બ્રહ્મલીન સ્વામી રામસુખદાસજી મહારાજ દ્વારા દરરોજ પઠન કરવામાં આવતા શ્લોક તરીકે ગણવામાં આવ્યા છે. જો તમારી પાસે ગીતાનો પાઠ કરવા માટે પૂરતો સમય નથી, તો આ પાંચ શ્લોકોનો પાઠ કરો. **છઠ્ઠા અધ્યાયમાં, ભગવાને ધ્યાનયોગ દ્વારા તેમનું ચિંતન કેવી રીતે કરવું તે જણાવ્યું. સાતમા અધ્યાયમાં ભગવાને જ્ઞાન સાથે વિજ્ઞાન ઉમેર્યું. વ્યષ્ટિથી સમષ્ટિ તરફ કેવી રીતે જવું તે જણાવ્યું. આઠમા અધ્યાયમાં બ્રહ્મ શું છે, જીવ શું છે, અધ્યાત્મ શું છે તેનું વિગતવાર વર્ણન છે.**

જોકે નવમો અધ્યાય મૂળભૂત જ્ઞાન વિશે છે, તે આગળ કહે છે -

पत्रं पुष्पं फलं तोयं यो मे भक्त्या प्रयच्छति।

तदहं भक्त्युपहृतमश्नामि प्रयतात्मनः।।९.२६।।

અલબત્ત, જે કોઈ મને ભક્તિભાવથી એક પાન, ફૂલ, ફળ કે પાણી પણ અર્પણ કરે છે, હું મારા ભક્ત જે મારામાં પૂરા હ્રદયથી લીન છે તેને ભૌતિક સ્વરૂપે પ્રગટ થઈને હું તેનું દાન સ્વીકારું છું.

નિરાકારનું જ્ઞાન આપનાર ભગવાન ભૌતિક સ્વરૂપ ધારણ કરી રહ્યા છે તે સાંભળીને અર્જુનને આશ્ચર્ય થયું. આગળ, ભગવાને દસમા અધ્યાયમાં અર્જુનને તેની 82 વિભૂતિઓ કહી. આ તે વિભૂતિઓ છે જે મુખ્યત્વે કહે છે કે ભગવાનનું જ્ઞાન ક્યાંથી આવે છે. ભગવાન સર્વત્ર છે પરંતુ મુખ્યત્વે આ વિભૂતિઓ દ્વારા પ્રગટ થાય છે. કહેવત છે કે દ્રષ્ટિ એ સૃષ્ટિ સમાન છે, જેમ-જેમ દ્રષ્ટાની દ્રષ્ટિ સૂક્ષ્મ બનતી જાય છે તેમ-તેમ તેને સર્વત્ર ભગવાનનો અનુભવ થવા લાગે છે.

ચાલો વિજ્ઞાનની દૃષ્ટિએ પંચમહાભૂત વિશે વિચારીએ. પહેલી વસ્તુ જે મનમાં આવે છે તે આકાશ છે! **આકાશની ગુણવત્તા એ શબ્દ અથવા ધ્વનિ છે. કાન એ સંવેદનાત્મક અંગ છે જે અવાજ પકડે છે. પછી વાયુ આવે છે. વાયુમાં શબ્દોની સાથે સ્પર્શનો ગુણ પણ છે. સ્પર્શનો અનુભવ ત્વચા દ્વારા થાય છે. આ પછી અગ્નિ મહાભૂત આવે છે. તેમાં શબ્દો અને સ્પર્શની સાથે સ્વરૂપનો પણ સમાવેશ થાય છે. આંખ દ્રશ્ય, સ્વરૂપને જોઈ શકે છે. આમાંના કોઈપણ ગુણોમાં કોઈ સ્વાદ કે રસ નથી. પાણી એ પછીની મહાન ભાવના છે. પાણીમાં ધ્વનિ, સ્પર્શ, રૂપ ઉપરાંત રસ અથવા સ્વાદ છે. આ જીવનની વાત છે. તેની આગળ જતાં, પૃથ્વી, મહાભૂત, ગંધનો ગુણ ધરાવે છે. તે નાક દ્વારા અનુભવાય છે.**

આ તમામ મહાભૂતોમાં આકાશ સર્વશક્તિમાન છે. અન્ય તમામ મહાભૂતો આકાશમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. તેમની સાથે તેમના પાંચ તન્માત્રા અને પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિયો ઉત્પન્ન થાય છે. શ્રવણની ભાવના, જે શબ્દો અથવા અવાજોને સમજે છે, તે પણ સર્વશક્તિમાન છે. તે બાકીના ઇન્દ્રિયો કરતાં મગજની સૌથી નજીક છે.

ગીતાના સત્તર અધ્યાય ભગવાને શ્રુતિ દ્વારા રજૂ કર્યા છે. દસમા અધ્યાયમાં અર્જુને ભગવાનની વિભૂતિનું વર્ણન સાંભળ્યું. પરંતુ તે આનાથી સંતુષ્ટ થશે નહીં. પછી અગિયારમા અધ્યાયમાં ભગવાને અર્જુનને પોતાની અંદરના બ્રહ્માંડનું દર્શન બતાવ્યું. અગિયારમું પ્રકરણ ઓડિયો-વિઝ્યુઅલ ફોર્મેટમાં આવે છે. વિઝ્યુઅલ ઇમ્પેક્ટ વિશાળ છે. ઑડિયો-વિઝ્યુઅલ માત્ર સાંભળવા અને ઑડિયો-વિઝ્યુઅલ કરતાં વધુ અસરકારક છે.

11.1

અર્જુન ઉવાચ
મદનુગ્રહાય પરમં(ઙ્), ગુહ્યમધ્યાત્મસઞ્જ્ઞિતમ્।
યત્ત્વયોક્તં(વ્ઁ) વચસ્તેન, મોહોઽયં(વ્ઁ) વિગતો મમ॥૧૧.૧॥

અર્જુન બોલ્યામાત્ર મારા પર અનુકંપા કરવા માટે કરીને આપે જે પરમ ગોપનીય અધ્યાત્મવિષયક વચન કહ્યાં, એનાથી મારો આ મોહ નષ્ટ થઇ ગયો છે.

मदनुग्रहाय परमं गुह्यमध्यात्मसञ्ज्ञितम् - ભગવાને અર્જુનને તેની વિભૂતિઓ સમજાવી. અર્જુનને ખાતરી થઇ કે ત્રૈલોક્યના સ્વામી ખરેખર તેમનો રથ ચલાવી રહ્યા છે તે એક મહાન કૃપા છે, એમણે કૃપા કરીને મને એવું ગહન જ્ઞાન આપ્યું છે કે મારો ભ્રમ દૂર થઇ ગયો છે.

હવે અર્જુનને કંઈક બીજું પણ જોઈએ છે. **તેણે વિભૂતિનું વર્ણન સાંભળ્યું પણ હવે તેના મનમાં ભગવાનનું સ્વરૂપ જોવાની ઈચ્છા જાગી. અર્જુન જ્ઞાની છે. તે કહેવા માંગે છે કે તે ભગવાનનું સ્વરૂપ જોવા માટે અધિકારી છે કે નહીં!**

એક શાકભાજી વિક્રેતા તેની ગાડી ખુલ્લામાં પાર્ક કરીને શાકભાજી વેચે છે. છુપાવવા જેવું કંઇ નથી. તમે લો કે ન લો એ તમને કોઈપણ શાક જોવા દે છે. સોની સાથે આવું નથી. તમે તેની દુકાનમાં તમામ દાગીના જોઈ શકો છો પરંતુ સોલિટેર સરળતાથી જોઇ શકાતા નથી. સોલિટેર જેવી કિંમતી વસ્તુ ઝવેરીની તિજોરીમાં રાખવામાં આવે છે. તે ફક્ત તે ગ્રાહકને જ બતાવવામાં આવે છે જેની પાસે Solitaire ખરીદવાની સાચી ઈચ્છા અને યોગ્યતા હોય. દરેક જણ કોઈપણ શાક જોઈ શકે છે.

અર્જુન કહે છે કે ભગવાનના ગુપ્ત આધ્યાત્મિક ઉપદેશો દ્વારા તેમનું અજ્ઞાન દૂર થયું છે, તે અહીં સૂચવે છે કે આપણે વાસ્તવિક ઇચ્છા અને યોગ્યતા ધરાવીએ છીએ.

11.2

ભવાપ્યયૌ હિ ભૂતાનાં(મ્), શ્રુતૌ વિસ્તરશો મયા।
ત્વત્તઃ(ખ્) કમલપત્રાક્ષ, માહાત્મ્યમપિ ચાવ્યયમ્॥૧૧.૨॥

કેમકે હે કમલનયન ! મેં આપની પાસેથી સમસ્ત ભૂતોની ઉત્પત્તિ અને પ્રલય વિસ્તારપૂર્વક સાંભળ્યાં તથા આપનો અવિનાશી મહિમા પણ સાંભળ્યો.

અર્જુન અહીં ભગવાન માટે **કમલનયન** સંબોધનનો ઉપયોગ કરે છે. મહાપુરુષ માટે, કમળનો ઉપયોગ ભગવાનની સ્તુતિ કરવા માટે થાય છે. હાથ માટે કરકમલ, પગ માટે ચરણકમલ, આંખો માટે કમળ જેવા નેત્ર જેવા ઉપનામોનો ઉપયોગ થાય છે.

11.3

એવમેતદ્યથાત્થ ત્વમ્, આત્માનં(મ્) પરમેશ્વર।
દ્રષ્ટુમિચ્છામિ તે રૂપમ્, ઐશ્વરં(મ્) પુરુષોત્તમ॥૧૧.૩॥

હે પરમેશ્વર ! આપ પોતાને જેવા કહો છો, એ ખરેખર એમજ છે, છતાં પણ હે પુરુષોત્તમ ! આપના જ્ઞાન, ઐશ્વર્ય, શક્તિ, બળ , વીર્ય અને તેજ થી યુક્ત ઈશ્વરીય રૂપ ને હું પ્રત્યક્ષ જોવા માંગુ છું.

અગાઉના અઢી શ્લોકોમાં અર્જુને સમજાવ્યું હતું કે આપણે ભગવાને આપેલું જ્ઞાન મેળવવાને લાયક છીએ. ભગવાને અહીં જે વર્ણન કર્યું છે તે અર્જુન સમજી ગયો છે. તેના મનમાં કોઈ શંકા નથી કે તે ભગવાન છે. હવે તે કહે છે - મારે પરમાત્માનું સ્વરૂપ જોવું છે -

હે પુરુષોત્તમ ! હું તમારું એ દિવ્ય સ્વરૂપ જોવા માંગુ છું!

11.4

મન્યસે યદિ તચ્છક્યં(મ્), મયા દ્રષ્ટુમિતિ પ્રભો।
યોગેશ્વર તતો મે ત્વં(ન્), દર્શયાત્માનમવ્યયમ્॥૧૧.૪॥

હે પ્રભો ! જો મારા વડે આપનું એ ઐશ્વર રૂપ જોવાનું શક્ય છે - એમ આપ માનતા હો, તો હે યોગેશ્વર ! આપ પોતાના એ અવિનાશી સ્વરૂપનું મને દર્શન કરાવો.

અર્જુન કહે છે, **प्रभो यदि मया तत् द्रष्टुं शक्यं इति मन्यसे** -

ભગવાન! જો તમને લાગે કે હું એટલી યોગ્યતા ધરાવું છું તો હે યોગેશ્વર, મને તમારું તે અવિનાશી સ્વરૂપ બતાવો.

ततः योगेश्वर त्वं आत्मानम् अव्ययं मे दर्शय ।

લોભ આપણા સ્વભાવમાં છે. તમને જે મળે છે તેના કરતાં વધુ જોઈએ છે. અર્જુને જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું છે અને હવે તે ભગવાનનું વિરાટ સ્વરૂપ જોવાની ઈચ્છા ધરાવે છે.

એકવાર બ્રહ્મલીન સ્વામી રામસુખદાસના સત્સંગમાં કોઈએ તેમને પૂછ્યું, "શું ભગવાન રામચંદ્રને ચર્મચક્ષુથી જોઈ શકાય છે?" સ્વામીજીએ કહ્યું "ના!" તેણે તરત જ જવાબ આપ્યો. પછી તેણે એક ક્ષણ થોભીને કહ્યું, "ના, પણ ભગવાન દર્શન આપે તો થઈ શકે." ભગવાન કર્તુમ, અકર્તુમ અને અન્યથા કર્તુમ એટલે કે કરી શકાય તેવી, અયોગ્ય અને તેનાથી આગળ વધીને ઈચ્છે તે કરી શકે છે. જો તમે તેમની સામે ઝૂકશો તો તેઓ તમારા માટે કંઈ પણ કરી શકે છે.

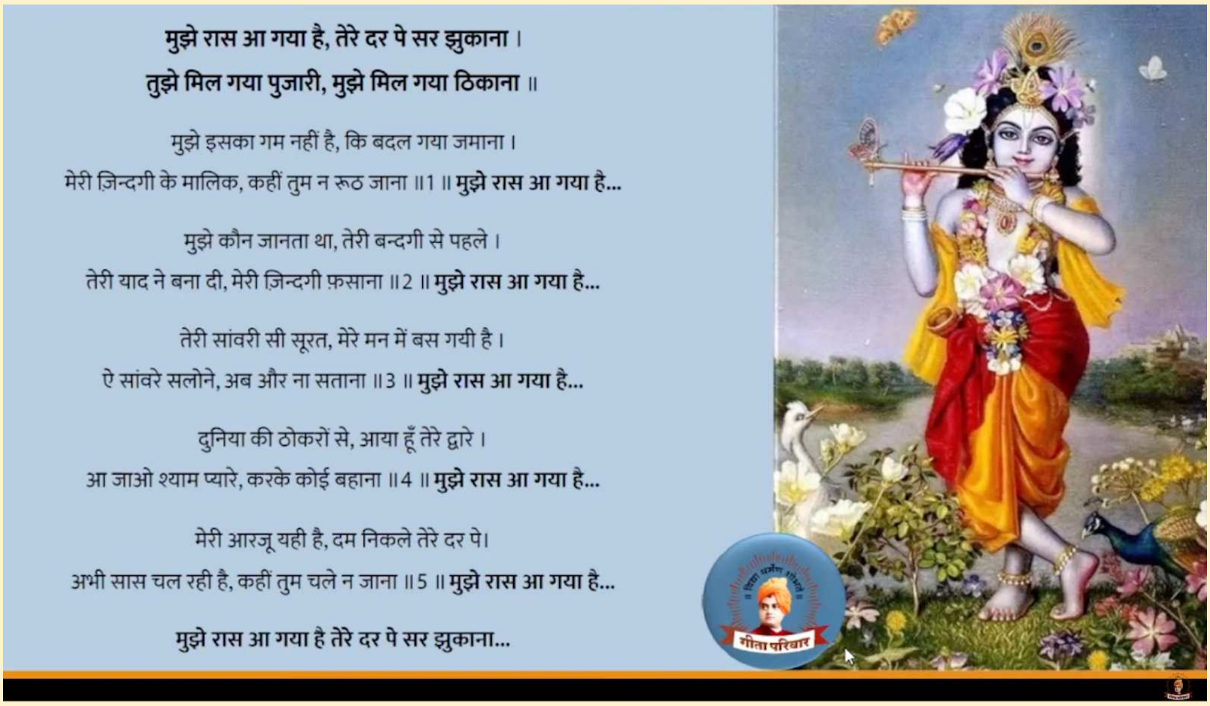

ધ્યાન માટે બેસવાની તીવ્ર ઈચ્છા હોવી જોઈએ, જો તે કામ જેવું લાગે છે, તો તેનો અર્થ એ છે કે હજી પૂરતી શરણાગતિ નથી. પૂજામાં મન પ્રસન્ન રહેવું જોઈએ, એમાં જ મજા છે. જો કામ લાગતું હોય તો કહેવું જોઈએ કે હજુ એ ભગવાનની સામે લીન

થવું શક્ય નથી. એકવાર મન પૂજાનો આનંદ માણવા માંડે તો લીન થવામાં કોઈ તકલીફ પડતી નથી.

અર્જુન ભગવાન સમક્ષ શરણાગત થયો. તે વિનંતી કરે છે. એ વિનંતીમાં કોઈ આગ્રહ નથી. તે કહે, તારી ઈચ્છા હોય તો મને તારું રૂપ બતાવ.

11.5

શ્રીભગવાનુવાચ
પશ્ય મે પાર્થ રૂપાણિ શતશોઽથ સહસ્રશઃ।
નાનાવિધાનિ દિવ્યાનિ નાનાવર્ણાકૃતીનિ ચ॥૧૧.૫॥

શ્રીભગવાન બોલ્યા : હે પાર્થ! હવે મારાં વિવિધ પ્રકારના અને અનેક વર્ણો (રંગો) તથા આકૃતિઓ વાળા સેંકડો - હજારો અલૌકિક રૂપો ને (તું) જો.

શ્રીભગવાન બોલ્યા, હે પાર્થ! હવે તું મારા લાખો-હજારો વિવિધ પ્રકારના, વિવિધ રંગો અને વિવિધ આકારો જો. ભગવાન પ્રસન્ન થાય છે. તેઓ અર્જુનને તેમના અલૌકિક સ્વરૂપો જોવા માટે કહે છે.

11.6

પશ્યાદિત્યાન્વસૂન્રુદ્રાન્, અશ્વિનૌ મરુતસ્તથા।
બહૂન્યદૃષ્ટપૂર્વાણિ, પશ્યાશ્ચર્યાણિ ભારત॥૧૧.૬॥

હે ભરતવંશી ! અર્જુન મારામાં અદિતિના બાર પુત્રોને, આઠ વસુઓને, અગિયાર રુદ્રોને, બે અશ્વિનીકુમારોને અને ઓગણપચાસ મરુદ્ગણોને જો તથા બીજાં પણ ઘણાંબધાં આ પહેલાં ન જોયેલાં આશ્ચર્યમય રૂપોને જો.

હે ભરતવંશીના અર્જુન! મારામાં અદિતિના બાર પુત્રો, આઠ વસુઓ, અગિયાર રુદ્રો, બે અશ્વિનીકુમારો અને એકાવન મરુદ્ગણને જો. અગાઉ ક્યારેય ન જોયેલા ઘણા અદ્ભુત દેખાવ પણ જો!

દસમા અધ્યાયમાં, અહીંથી ભગવાને તેમની વિભૂતિઓનું વર્ણન કરવાનું શરૂ કર્યું. હવે અહીં તેઓ એ જ વિભૂતિનાં દર્શન કરાવે છે.

11.7

ઇહૈકસ્થં(ઞ્) જગત્કૃત્સ્નં(મ્), પશ્યાદ્ય સચરાચરમ્।
મમ દેહે ગુડાકેશ, યચ્ચાન્યદ્દ્રષ્ટુમિચ્છસિ॥૧૧.૭॥

હે નિદ્રાને જીતનાર અર્જુન ! (નિદ્રાને જીતનાર હોવાથી અર્જુનનું નામ ગુડાકેશ પડ્યું હતું) આ મારા શરીરમાં એક સ્થળે રહેલા, ચર અને અચર સહિત સંપૂર્ણ જગત ને હમણાં જ જો તથા બીજું પણ જે કંઇ જોવા ઈચ્છતો હોય એ જો.

શ્રીભગવાન કહે છે કે તમારે મારા આ દેહમાં એક જગ્યાએ જે જોવું હોય તે જુઓ. ભગવાન અર્જુનને તેમને જોવા માટે કહે છે પરંતુ અર્જુન હજુ પણ તેને ભગવાન કૃષ્ણ તરીકે જુએ છે.

11.8

ન તુ માં(મ્) શક્યસે દ્રષ્ટુમ્, અનેનૈવ સ્વચક્ષુષા।
દિવ્યં(ન્) દદામિ તે ચક્ષુઃ(ફ્), પશ્ય મે યોગમૈશ્વરમ્॥૧૧.૮॥

પરંતુ મને તું આ પોતાનાં ચર્મ ચક્ષુઓથી જોઈ શકવા ચોક્કસપણે સમર્થ નથી; માટે હું તને અલૌકિક ચક્ષુ આપું છું, એનાથી તું મારા ઈશ્વરીય સામર્થ્ય ને જો.

अनेन एव स्वचक्षुषा - આ ત્વયા-આંખો દ્વારા
दिव्यं ददामि ते चक्षुः - હું તમને દૈવી દ્રષ્ટિ આપું છું.

पश्य मे योगमैश्वरम्- તમે મારા દિવ્ય સ્વરૂપના દર્શન કરો.

કબીર કહે છે -

इक दुइ होय उन्हैं समुझावौं।

केहि समुझावौ सब जग अन्धा॥

એક કે બે હોય તેને વાત સમજાવી શકાય, પણ આખી દુનિયા આંધળી છે, તેને કેવી રીતે સમજાવવી?

તુલસીદાસ કહે છે -

नीडे है सूझे नहीं लानत ऐसी जिंद।

तुलसी याँ संसार को, भया मोतियाबिंद॥

ભગવાન દેહમાં છે પણ દેખાતા નથી, આ સંસારની આંખમાં મોતિયો પડવા જેવું છે.

ગુરુ નાનક કહે છે કે દરેક વ્યક્તિ ભગવાનને કેમ નથી જોતો -

ज्ञान अंजन गुरु दिया अज्ञान अंधेर विनाश।

हरि कृपा से गुरु भेटिया नानक मन प्रकाश॥

ગુરુની કૃપા વિના આવું થતું નથી.

ગોસ્વામીજીએ માનસમાં ગુરુનું સુંદર વર્ણન કર્યું છે. બાળપણમાં તેઓ કહે છે -

बंदउँ गुरु पद कंज कृपा सिंधु नररूप हरि।

महामोह तम पुंज जासु बचन रबि कर निकर॥

હું ગુરુ મહારાજના ચરણકમળને નમસ્કાર કરું છું, જે કૃપા સિંધુ છે, જે મનુષ્ય સ્વરૂપમાં વાસ્તવિક શ્રીહરિ છે અને જેમના સૂર્યના કિરણો મહામોહરૂપીના ગાઢ અંધકારનો નાશ કરે છે.

बंदऊँ गुरु पद पदुम परागा। सुरुचि सुबास सरस अनुरागा॥

अमिअ मूरिमय चूरन चारू। समन सकल भव रुज परिवारू॥

સુંદર સ્વાદ, ગંધ અને સુખદ રસ ધરાવતી, સર્વ રોગોના મૂળને દૂર કરનારી સંજીવની એવા ગુરુના ચરણોની ધૂળને હું વંદન કરું છું.

सुकृति संभु तन बिमल बिभूती। मंजुल मंगल मोद प्रसूती॥

जन मन मंजु मुकुर मल हरनी। किएँ तिलक गुन गन बस करनी॥

તે ધૂળ એ સુખાકારી અને આનંદની માતા, ભગવાન શિવના શરીરને શણગારતી શુદ્ધ સુંદરતા છે. તે ભક્તના મનના ગંદા અરીસાને સાફ કરે છે અને જ્યારે કપાળ પર તેનું તિલક કરવામાં આવે છે ત્યારે તે તમામ ગુણોને વશ કરે છે.

श्री गुर पद नख मनि गन जोती। सुमिरत दिब्य दृष्टि हियँ होती॥

दलन मोह तम सो सप्रकासू। बड़े भाग उर आवइ जासू॥

જેનું સ્મરણ કરવાથી દિવ્ય દર્શન થાય છે તે શ્રીગુરુના ચરણોની દિવ્ય જ્યોત મનના પ્રકાશ સમાન છે. આવો પ્રકાશ અજ્ઞાનના અંધકારનો નાશ કરે છે અને જે તેને પ્રાપ્ત કરે છે તે ભાગ્યશાળી છે.

અર્જુનને ભગવાને દિવ્ય દ્રષ્ટિ આપી હતી. **તુલસીદાસ કહે છે, આપણા જેવા સામાન્ય માણસને ગુરુચરણોનું સ્મરણ કરવાથી જ આવી દિવ્ય દ્રષ્ટિ મળે છે.**

અમે 3D, 5D મૂવી જોવા માટે વિવિધ પ્રકારના ચશ્માનો ઉપયોગ કરીએ છીએ. આપણી આસપાસના સર્જનને સમજવાની યોગ્ય દ્રષ્ટિ આપણને પહેલેથી જ મળી ગઇ છે. આ દૃશ્યમાં આપણે જે જોઇએ છીએ તે પૂરતું છે. જો તમે માઇક્રોસ્કોપ લઇને ફક્ત તમારા ફોનની સ્ક્રીન પર જ નજર કરશો તો તમને ત્યાં ઘણા બધા સૂક્ષ્મ બેક્ટેરિયા દેખાશે કે તમે દંગ રહી જશો. જો તમે તમારા હાથ તરફ જુઓ, તમે જે ખુરશી પર બેઠા છો તે જોશો તો તમને હજારો બેક્ટેરિયા દેખાશે. વૈજ્ઞાનિકો કહે છે કે આપણી આંખના એક પોપચા પર 1.2 બિલિયન બેક્ટેરિયા છે. જો આ બધા દેખાશે તો તે ખૂબ મુશ્કેલ હશે. જેમ આપણે દિવસ દરમિયાન જોઇએ છીએ, ઘુવડ રાત્રિના અંધકારમાં ખૂબ જ સ્વચ્છ અને સ્પષ્ટ રીતે જુએ છે. આટલી શક્તિ હોવા છતાં તે દિવસ દરમિયાન આંખો બંધ કરે છે.

આપણે 20 ડેસિબલથી નીચેના તરંગો સાંભળી શકતા નથી, પરંતુ હાથી 17 ડેસિબલ જેટલા ઓછા તરંગો સાંભળી શકે છે. ઉપરાંત, આપણે ચોક્કસ મર્યાદા કરતાં વધુ તીવ્ર એવા તરંગોનો અવાજ સાંભળી શકતા નથી. આપણે માત્ર ચોક્કસ તરંગલંબાઈની શ્રેણીમાં જ અવાજો સાંભળીએ છીએ. આ તમામ જીવોને લાગુ પડે છે. દરેક જીવ ચોક્કસ તરંગલંબાઇમાં અવાજો સાંભળે છે. દરેક જીવની દ્રષ્ટિ પણ અનન્ય છે. આકાશમાં ઊંચે ઉડતા પક્ષીની જેમ, ગીધ જમીન પર પોતાના શિકારને દૂરથી જોઈ શકે છે. ભગવાને દરેકને જુદી-જુદી દ્રષ્ટિ આપી છે.

11.9

સઞ્જય ઉવાચ
એવમુક્ત્વા તતો રાજન્, મહાયોગેશ્વરો હરિઃ।
દર્શયામાસ પાર્થાય, પરમં(મ્) રૂપમૈશ્વરમ્॥૧૧.૯॥

સંજય બોલ્યાહે રાજન્ ! આવું કહીને પછી મહાયોગેશ્વર શ્રી હરિએ પરમ ઐશ્વર્યયુક્ત દિવ્યસ્વરૂપ દેખાડ્યું.

ભગવાનની કૃપાથી અર્જુને ભગવાનનું ભવ્ય સ્વરૂપ જોયું! ત્યારે પ્રશ્ન થશે કે **સંજયે આ દિવ્ય સ્વરૂપને કેવી રીતે જોયું? ભગવાનની કૃપા પ્રાપ્ત કરનાર તો એક અર્જુન જ છે. સંજયને એ વસ્તુ સદ્ગુરુની કૃપાથી પ્રાપ્ત થઈ છે.**

મહાભારતમાં સંજય એક ખાસ પાત્ર છે. ગઢવલક સંજયના પિતા હતા. તે રથ ચલાવતા હતા. ગઢવલક સૂતપુત્ર હતા. સંજયની બુદ્ધિ નાનપણથી જ તેજ હતી. નવ વર્ષની ઉંમરે તેઓ વેદવ્યાસજી પાસે શસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરવા ગયા. તેમની યોગ્યતા જોઇને

વેદવ્યાસે તેમને સૂતપુત્ર હોવા છતાં વિજ્ઞાન શીખવ્યું. અઢાર વર્ષની ઉંમર સુધી વ્યાસ સાથે રહીને સંજયે તમામ જ્ઞાન મેળવી લીધું. **સંજયની યોગ્યતા જોઈને વેદવ્યાસે તેને બ્રાહ્મણ બનાવ્યો. પછી વેદવ્યાસ તેમને મહારાજા ધૃતરાષ્ટ્ર પાસે લઈ ગયા. અંધ ધૃતરાષ્ટ્રને તેણે કહ્યું, "આ સંજય શાસ્ત્રો અને સિદ્ધાંતોના વિદ્વાન છે. તમારે તેને તમારા સલાહકાર તરીકે તમારી સાથે રાખવો જોઈએ. તે તમારા રથનો ચાલક પણ હશે."**

આપણે જોઈએ છીએ કે સલાહકારનું મહત્વ વિશેષ છે. આપણા રાષ્ટ્રીય સુરક્ષા સલાહકાર અજિત ડોભાલ તેનું ઉત્તમ ઉદાહરણ છે. 2014થી, પાકિસ્તાનની દુર્દશા ચાલી રહી છે, તે ફક્ત આપણા વડા પ્રધાનને કારણે જ નહીં, પરંતુ અજીત ડોભાલના કારણે પણ વધુ છે. કાશ્મીરમાં કલમ 370 નાબૂદ કરવાથી લઈને આતંકવાદ સાથે અલગ, આક્રમક રીતે વ્યવહાર કરવા સુધી, અજિતજી ચતુર મન ધરાવે છે. રાજા જીતે છે જો તેની પાસે સારા સલાહકારો હોય. આપણા વડાપ્રધાને તેમની કેબિનેટમાં ઘણા સારા સલાહકારો લીધા છે. અજીતજી નિવૃત્ત થવાના હતા. વડાપ્રધાને તેમને દેશની સેવા કરવા માટે પાછા બોલાવ્યા. આ આપણા વડાપ્રધાનની કુશળતા દર્શાવે છે.

વેદવ્યાસે સંજયને ધૃતરાષ્ટ્રના સલાહકાર તરીકે રાખ્યા હતા. જ્યારે મહાભારતનું યુદ્ધ શરૂ થયું ત્યારે વેદવ્યાસે ધૃતરાષ્ટ્રને યુદ્ધ જોવા માટે દિવ્યચક્ષુ આપવાનું કહ્યું પરંતુ આખી જીંદગી કંઇ જોઇ ન શકનાર ધૃતરાષ્ટ્ર યુદ્ધ જોવા માંગતા ન હતા. તેણે વેદવ્યાસને સૂચન કર્યું, "સંજયને દિવ્ય દ્રષ્ટિ આપો. યુદ્ધના મેદાનમાં શું થઈ રહ્યું છે તે જોયા પછી તે મને કહેશે." સંજય વેદવ્યાસના પ્રિય શિષ્ય હતા. આથી તે ધૃતરાષ્ટ્રની આ માંગથી પ્રસન્ન થયા. તેણે ઝડપથી સંજયને દિવ્ય દ્રષ્ટિ આપી! આ ગુરુની કૃપાથી છે. **જે ત્યાગ અને જ્ઞાનથી નથી મળતું તે ગુરુની કૃપાથી મળે છે.** સંજયને ગુરુની કૃપાથી ભગવાનના દિવ્ય દર્શન થયા.

शिष्यस्तेऽहं शाधि मां त्वां प्रपन्नम्

અર્જુને વાસ્તવમાં ભગવાનને ગુરુ તરીકે પ્રાપ્ત કર્યા. આપણાં બધાની એટલી લાયકાત નથી પરંતુ આપણે સંજય બનવાનો પ્રયાસ કરી શકીએ છીએ.

11.10

અનેકવક્ત્રનયનમ્, અનેકાદ્ભુતદર્શનમ્।
અનેકદિવ્યાભરણં(ન્), દિવ્યાનેકોદ્યતાયુધમ્॥૧૧.૧૦॥

જેમના અનેક મુખ અને નેત્રો છે, અનેક પ્રકારના અદ્‌ભુત દર્શન છે, અનેક દિવ્ય આભૂષણો છે, હાથો માં ઉગામેલા અનેક દિવ્ય આયુધો છે.

11.11

દિવ્યમાલ્યામ્બરધરં(ન્), દિવ્યગન્ધાનુલેપનમ્।
સર્વાશ્ચર્યમયં(ન્) દેવમ્, અનન્તં(વઁ) વિશ્વતોમુખમ્॥૧૧.૧૧॥

તથા જેમના ગળા માં દિવ્ય માળાઓ છે, અને જે અલૌકિક વસ્ત્ર ને ધારણ કરેલા છે તથા જેમના લલાટ અને શ્રી વિગ્રહ પર દિવ્ય ચંદન, કુંકુમ વગેરે લગાડેલું છે. બધી જ જાત ના ઐશ્વર્યો થી યુક્ત, અનંત રૂપોવાળા અને સર્વ તરફ મુખોવાળા દેવ (પોતાના દિવ્ય સ્વરૂપને) ને (ભગવાને દેખાડ્યું).

જેના અનેક ચહેરા છે, અનેક આંખો છે, અનેક અદ્‌ભુત દૃશ્યો છે, અનેક દિવ્ય આભૂષણોથી શણગારેલા છે, હાથમાં અનેક દિવ્ય શસ્ત્રો ધરાવે છે, દિવ્ય માળા અને વસ્ત્રો પહેરે છે, તેમના આખા શરીરમાં દિવ્ય સુગંધ છે, તમામ પ્રકારના અજાયબીઓથી ભરપૂર છે, અનંત અને અમર્યાદિત છે, જ્યાં સુધી આંખો જોઈ શકે છે ત્યાં સુધી તે દૃશ્યમાન છે; તેનો કોઇ અંત નથી. તેના ચહેરા ચારે બાજુ છે અને તેનું સ્વરૂપ વિશાળ છે તેવા પરમ ભગવાનને જોયા.
જે અર્જુને જોયું તે જ સંજયે પણ જોયું અને એનું વર્ણન ધૃતરાષ્ટ્રને કર્યું!

राहे सुलूक में रियाजत नही जरूर, मुर्शिद की एक नजर।
सौ सौ मुकाम एक नजर में, नजर बदली तो नजारे बदल गये।।

અધ્યાત્મના માર્ગમાં કોઈના પ્રયત્નોથી બહુ ઓછું મળે છે પણ ગુરુના આશીર્વાદથી બધું જ મળે છે. ગુરુ પાસેથી મળેલી દ્રષ્ટિથી આપણી દ્રષ્ટિ બદલાય છે. સંજય ભગવાનના વિરાટ સ્વરૂપના દર્શન કરવા લાગ્યો.

એક ગામમાં એક માણસને મોતિયો હતો. ઘણા વર્ષો સુધી તેણે બધું ધૂંધળું જોયું. એક વખત મોતિયાની સર્જરીનો કેમ્પ હતો. એણે ઓપરેશન કરાવ્યું, પછી ડોકટરે એને ચશ્મા પહેરવા આપ્યા. હવે તેણે બધું સ્વચ્છ અને સ્પષ્ટ જોયું. વીસ કે ત્રીસ વર્ષથી દેખાતું ન હતું તે બધું દેખાઇ ગયું. સંજય પણ એવું જ અનુભવે છે. તેણે દૃઢતાથી ભગવાનનું સ્વરૂપ જોયું.

11.12

દિવિસૂર્યસહસ્રસ્ય, ભવેદ્યુગપદુત્થિતા।
યદિ ભાઃ(સ્) સદૃશી સા સ્યાદ્, ભાસસ્તસ્ય મહાત્મનઃ॥૧૧.૧૨॥

જો આકાશમાં હજારો સૂર્યોના એક સાથે ઉદય થવાને લીધે જે પ્રકાશ ઊપજે, તે પણ એ વિશ્વરૂપ પરમાત્માના પ્રકાશના જેટલો ભાગ્યે જ થાય, અથવા થઈ શકે નહીં.

પછી સંજયે કહ્યું, "આકાશમાં એકસાથે દેખાતા હજારો સૂર્યો દ્વારા ઉત્પન્ન થતો પ્રકાશ તે પરમાત્માના પ્રકાશ જેવો ન પણ હોય. એટલે કે, મેં હજારો સૂર્યો દ્વારા ઉત્પન્ન થતા પ્રકાશ કરતાં વધુ પ્રકાશ જોયો."

આવું જ ડો. જે રોબર્ટ ઓપેનહેઇમર નામના અમેરિકન વિજ્ઞાનીનું થયું. 16 જુલાઈ, 1945ના રોજ તેમણે હાઈડ્રોજન બોમ્બનું પરીક્ષણ કર્યું હતું. બીજા વિશ્વયુદ્ધ દરમિયાન હિરોશિમા અને નાગાસાકી શહેરો પર આ જ બોમ્બ ફેંકવામાં આવ્યા હતાં. ન્યુ મેક્સિકો રાજ્યમાં રહેતા આ વૈજ્ઞાનિકની ખાસિયત એ છે કે તેઓ વૈજ્ઞાનિક હોવા છતાં ભગવદ્ગીતાના પરમ ભક્ત હતા. જ્યારે તેણે હાઈડ્રોજન બોમ્બનું પરીક્ષણ કર્યું ત્યારે તેના મોઢામાંથી આપોઆપ આ શ્લોક નીકળી ગયો.

दिव्यसूर्यसहस्रस्य भवेद्युगपदुत्थिता।

ઇસ્લામમાં આ દિવ્ય પ્રકાશ "નૂર ઇલાહી", બાઇબલમાં "દૈવી પ્રકાશ", વેદોમાં "ભૃગો જ્યોતિ" અને પુરાણ "તેજ" એવું કહેવામાં આવ્યું છે.

સંત તુલસીદાસ કહે છે -

परम प्रकाश रूप दिन राती ।

नाच ही दिया ना घृत बाती ।।

તે દિવસ-રાત સ્વ-પ્રકાશિત છે. તેના માટે તેને કોઇ દીવા કે વાટની જરૂર નથી. લાલચની ગરીબી આ સ્વ-પ્રકાશિત મોતી પાસે આવતી નથી, લોભનો પવન તેને ઓલવતો નથી.

ભગવદ ગીતાના 15મા અધ્યાયમાં કહેવાયું છે કે-

न तद्भासयते सूर्यो न शशाङ्को न पावकः।

यद्गत्वा न निवर्तन्ते तद्धाम परमं मम।।१५.६।।

તે પરમાત્માનું નિવાસસ્થાન સ્વયંપ્રકાશિત છે, ન તો સૂર્ય કે ચંદ્ર તેને પ્રકાશિત કરી શકે છે.

ગુરુ નાનકજી કહે છે -

जे सौ चंदा उगवे, सूरज चढ़े हजार ।

एते चानन होन्दिया, गुरु बिन घोर अंधार ॥

પરમાત્માનું મૂળ સ્વરૂપ આ અદ્ભુત પ્રકાશની સૌથી નજીક છે. આથી જેઓ અદ્વૈત અથવા નિરાકારની સાધના કરે છે તેઓ પ્રકાશનું જ ધ્યાન કરે છે.

11.13

તત્રૈકસ્થં(ઞ્) જગત્કૃત્સ્નં(મ્), પ્રવિભક્તમનેકધા।
અપશ્યદ્દેવદેવસ્ય, શરીરે પાણ્ડવસ્તદા॥૧૧.૧૩॥

એ વખતે પાંડુપુત્ર અર્જુને દેવો ના દેવ ભગવાનના તે શરીરમાં એક જગ્યાએ સ્થિત અનેક પ્રકારે વિભાગોમાં વિભાજીત સંપૂર્ણ જગત ને જોયું.

તે સમયે, પાંડુના પુત્ર અર્જુને દેવોના દેવ ભગવાન કૃષ્ણના શરીરમાં એક જ જગ્યાએ અનેક અલગ અને સંપૂર્ણ વિશ્વો જોયા.

અર્જુને ઉદભિજ્, અંડજ, ઉદ્ભજ, સ્વેદજ, સ્થાવર, જંગમ, જળચર, પાર્થિવ 84 લાખ યોની, તમામ પ્રકારના જીવો, ચૌદ ભુવન, ભગવાનના શરીરમાં એકરૂપ થયેલા જોયા. ઉડતા પંખીઓ હોય, તરતા જીવો હોય, ઝાડના વેલા હોય, ગ્રહો હોય, ગંધર્વો હોય, યક્ષો હોય, રાક્ષસો હોય, દેવતાઓ એક જ જગ્યાએ જોવા મળતા હતા.

આપણે મોબાઈલ ફોન પર ચિત્રો લઈએ છીએ. સ્ક્રીન પર જ આંગળીઓને ફેલાવીને અને સંકોચન કરીને ફોટોને ઝૂમ ઇન અથવા આઉટ કરી શકાય છે. ટ્રાન્સમિશનની ક્રિયા દ્વારા, જ્યારે આપણે ફોટોગ્રાફ પર ઝૂમ ઇન કરીએ છીએ, ત્યારે દૂરની ઇમારતો મોટી દેખાય છે, અને જો ચિત્ર આગળ પ્રસારિત થાય છે, તો ઇમારતોની બારીઓ અને તેમની અંદરના લોકો પણ દેખાય છે.

એવી જ રીતે, અર્જુન જ્યાં પણ માથું ફેરવ્યા વિના જોતો હતો ત્યાં તેણે આ દ્રશ્ય જોયું. તેને ખૂબ જ આશ્ચર્ય થયું.

11.14

તતઃ(સ્) સ વિસ્મયાવિષ્ટો હૃષ્ટરોમા ધનઞ્જયઃ।
પ્રણમ્ય શિરસા દેવં(ઙ્), કૃતાઞ્જલિરભાષત॥૧૧.૧૪॥

ભગવાન ના વિશ્વરૂપ ને જોઇને તે ધનંજય આશ્ચર્ય માં ડૂબેલા હર્ષ પુલકિત થવાથી તેમનું શરીર રોમાંચિત થઇ ગયું.તે હાથ જોડી ને વિશ્વરૂપ ને મસ્તક થી પ્રણામ કરીને સ્તુતિ કરવા લાગ્યા.

આ પછી તે આશ્ચર્યચકિત થઇ ગયો, સ્તબ્ધ થઇ ગયો! જેમ આપણે થોડી ક્ષણો માટે આશ્ચર્યચકિત થઇએ છીએ પણ ત્યાં, તે ક્ષણ પૂરી થઇ જાય છે.

સંજય અને અર્જુન બંનેની પરિસ્થિતિ આવી જ હતી. અર્જુનના અસ્તિત્વનું દરેક રોમ આનંદથી ભરાઈ ગયું, તેના રૂંવાટા ઉભા થઇ ગયા. આ પ્રકરણ એવું છે કે આ પ્રકરણની ચર્ચા કરતી વખતે, વિવેચકના રૂંવાડા ઉડી જાય છે. જ્યારે આપણે આ વાંચીએ છીએ કે સાંભળીએ છીએ, ત્યારે આપણી પરિસ્થિતિ પણ આવી જ થઈ જાય છે, પરંતુ જ્યારે અર્જુન ત્યાં ઊભો રહ્યો અને આ બધું જોયું, ત્યારે તેની સ્થિતિ શું થઈ હશે? તે પ્રકાશમાં ભગવાનના વૈશ્વિક સ્વરૂપને જોઈને, અર્જુને પોતાના બંને હાથ માથા પર મૂકીને શ્રદ્ધાથી પ્રણામ કર્યા.
આ પ્રકરણની ચર્ચા સામાન્ય નથી પણ ખૂબ જ રોમાંચક, આનંદ અને આશ્ચર્યથી ભરેલી છે.
આ પછી, આજના ચર્ચા સત્રનું સમાપન હરિનામ સંકીર્તન સાથે થયું.

પ્રશ્નોત્તરી

પ્રશ્ન : ૧ - મંદાકિની દીદી

શું પૂજા દરમિયાન પરિવારના બધા સભ્યોને ભોજન કરાવવું કે આરતી કરવી જરૂરી છે?

જવાબ:

દરેક વ્યક્તિની પૂજા અલગ હોવી જોઈએ. સમૂહ પૂજા માટે એક જ સમયે ફક્ત એક જ પ્રસાદ અને એક જ આરતી થઈ શકે છે. લાગણીઓ ક્રિયાઓ કરતાં વધુ મહત્વપૂર્ણ છે. છપ્પન પ્રસાદની જરૂર નથી, પ્રેમ અને ભક્તિથી અર્પણ કરાયેલા આ પાંદડા અને ફૂલો પૂરતા છે.

પ્રશ્ન : ૨ - શ્રીમતી સુમન રસ્તોગી દીદી

ઘરકામની ફરજો પૂર્ણ કરીને ભગવાન કૃષ્ણની પૂજા કેવી રીતે કરી શકાય?

જવાબ:

આપણે જે પણ કાર્ય કરીએ છીએ, તે ભગવાન શ્રીકૃષ્ણને આપણા હેતુ તરીકે રાખીને કરવું જોઈએ.

कर प्रणाम तेरे चरणों में, लगता हूँ अब तेरे काज,

पालन करने को आज्ञा तव, नियुक्त होता हूँ मैं आज।।

प्रति पल निज इन्द्रिय समूह से, जो कुछ भी आचार करूँ,

केवल तुझे रिझाने को बस तेरा ही व्यवहार करूँ।।

હું મારી ઇન્દ્રિયો સાથે દરેક ક્ષણે જે કંઇ પણ કરું છું, ફક્ત તમને ખુશ કરવા માટે, હું ફક્ત તમને ગમે તેવું જ વર્તન કરીશ. જ્યારે તમે આ ભાવના સાથે કામ કરશો, ત્યારે તે સાચી ભક્તિ હશે.

પ્રશ્ન : ૩ - શ્રીમતી વીણા રાજપાલ દીદી

ભગવાન કૃષ્ણ આપણને દિવ્ય દ્રષ્ટિ આપે તે માટે આપણે કયા પ્રકારનાં કાર્યો કરવા જોઈએ?

જવાબ:

દિવ્ય દ્રષ્ટિ શ્રીભગવાન દ્વારા નહીં પરંતુ સદ્ગુરુ દ્વારા આપવામાં આવશે, તેથી તેમની સેવા કરીને તેમને ખુશ રાખવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ.

પ્રશ્ન : ૪ - શ્રીબ્રજેશ સારસ્વત ભૈયા

શું મને અંધ બાળકો માટેની શાળામાં શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા બાળ શિબિર ચલાવવા માટે થોડી મદદ મળી શકે? તેમની યાદશક્તિ તેજ હોવાથી તેઓ ગીતા ઝડપથી કંઠસ્થ કરી શકશે?

જવાબ:

હાલમાં, ગીતા પરિવારમાં આવી કોઈ યોજના નથી, પરંતુ જો કોઈ આ પહેલ હાથ ધરે છે તો ચોક્કસપણે સમર્થન આપવામાં આવશે. આવી દિવ્ય દ્રષ્ટિ ધરાવતા બાળકોના અન્ય અંગોમાં વધુ સક્ષમ ઇન્દ્રિયો હોય છે અને તેથી તેમને શીખવવામાં સરળતા રહે છે.

પ્રશ્ન -

ગીતા પરિવારમાં આટલા બધા સ્વયંસેવકો જોડાઈ રહ્યા છે અને તેમની સેવાઓ આપી રહ્યા છે, તો શું આજે કાશ્મીરમાં પ્રવર્તી રહેલી યુદ્ધ જેવી પરિસ્થિતિના સંદર્ભમાં, શું સામાન્ય જનતા મફત સેવા આપી શકે છે?

જવાબ:

આવી પરિસ્થિતિનો સામનો કરવા માટે, સરકાર સામાન્ય નાગરિકોને તાલીમ આપે છે અને તેમને અનામત સશસ્ત્ર દળોમાં સામેલ કરે છે.

પ્રશ્ન -૫ - શ્રી સંતોષ સાલુંકી ભૈયા

આધ્યાત્મિક સાધનામાં ખોરાક સાત્વિક હોવો જોઈએ પરંતુ કોંકણ અને કોલકાતા જેવી કેટલીક જગ્યાએ શ્રીગણેશજીને માછલી ચઢાવવામાં આવે છે. શું આ સાચું છે?

જવાબ:

ના, માંસ, માછલી, દારૂ વગેરે નૈવેદ્ય તરીકે આપવામાં આવતા નથી. આ પ્રસાદ ગ્રહણ કરનારા દેવતાઓનો સ્વભાવ પણ તામસિક છે. શુદ્ધ અને સાત્વિક ખોરાક સાથે, આધ્યાત્મિક અભ્યાસ ઝડપી પરિણામો આપે છે અને વર્તનમાં સંયમ રહે છે. ભક્તે સાત્વિક આહાર લેવાની ફરજ પાડવી જ જોઇએ.

પ્રશ્ન : ૬ - શ્રીમતી નીરુદીદી ભોટિકા

નિર્જલા એકાદશી પર આપણે પાણી પી શકીએ?

જવાબ:

નિર્જલા એકાદશીનો નિયમ પાણીનો ઉપયોગ ન કરવાનો છે. અન્ય એકાદશી પર, એક વાર પાણી પીવાની મંજૂરી છે. હા, જો કોઈ વ્યક્તિની તબિયત સારી ન હોય અથવા તે વૃદ્ધ હોય તો તેણે ઉપવાસ ન કરવા જોઈએ.

પ્રશ્ન : ૭ - શ્રીમતી સેજલ ભાલાણી દીદી

તેને શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા કેમ કહેવામાં આવે છે? મહર્ષિ વેદવ્યાસે તેની રચના કરી છે, તેના કેટલા ભાષ્યો છે?

જવાબ -

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા એ શ્રીભગવાન દ્વારા ગવાયેલું ગીત છે. તેમાં પંદરસોથી વધુ ભાષ્યો છે જે આદિ શંકરાચાર્યજી, મહાત્મા ગાંધી, લોકમાન્ય તિલક, શ્રી વિનોબા ભાવે જેવા અનેક મહાપુરુષો દ્વારા લખવામાં આવ્યા છે.

પ્રશ્ન : ૮ - શ્રીમતી વનમાલા ચેઉલ દીદી

ગીતાજીનો અર્થ સંપૂર્ણપણે સમજવા માટે શું વાંચવું જોઈએ?

જવાબ:

ગીતાજીનો અર્થ સંપૂર્ણપણે સમજવા માટે, જ્ઞાનેશ્વરી અને ગીતા પ્રેસ, ગોરખપુર દ્વારા પ્રકાશિત સ્વામી રામસુખદેવજી મહારાજ દ્વારા લખાયેલ સાધક સંજીવની વાંચવી શ્રેષ્ઠ છે.

પ્રશ્ન : ૯ - શ્રીમતી મમતા નાકોટી દીદી

એવું કહેવાય છે કે મહાભારત ઘરમાં ન રાખવું જોઈએ, શું આ સાચું છે?

જવાબ:

આ વાત કોઈ શાસ્ત્રમાં કહેવામાં આવી નથી. મહાભારતનું મૂળ નામ "**જયપુરાણ**" છે. તેને ઘરે રાખવાથી અને વાંચવાથી વિજય મળે છે, તેથી તેને ઘરે રાખવું જ જોઈએ.

પ્રશ્ન : ૧૦ - શ્રીમતી પ્રણતિ ત્રિપાઠી દીદી

મારો દીકરો ભારતીય સેનામાં મેજર તરીકે કામ કરી રહ્યો છે, જેનો અમને ગર્વ છે, પરંતુ હાલમાં કાશ્મીરની પરિસ્થિતિ જોઇને મારું હૃદય દુ:ખી થઈ રહ્યું છે. મારે તેને કેવી રીતે નિયંત્રિત કરવું જોઈએ?

જવાબ:

એક સૈનિકની માતાને ગર્વ હોવો જોઈએ કારણ કે તેનો પુત્ર લાખો માતાઓની રક્ષા માટે પોતાના જીવનનું બલિદાન આપી રહ્યો છે, આ સૌભાગ્ય દરેકને મળતું નથી. માતા જીજાબાઈએ આપેલા મૂલ્યોને કારણે શિવાજી છત્રપતિ બન્યા. આવી બહાદુર માતાઓના જીવનચરિત્ર વાંચીને મન દુઃખી થશે નહીં. જો તમે ભગવાન પર ભરોસો રાખીને તમારા પુત્રને દેશ માટે

સમર્પિત કર્યો હોય તો તેના વિશે વિચારવાની કોઈ જરૂર નથી.
શ્રીભગવાને અર્જુનને પણ કહ્યું-
हतो वा प्राप्स्यसि स्वर्गं, जित्त्वा वा भोक्ष्यसे महीम्।।2.37।।
શ્રીભગવાન બધાનું ભલું કરશે તેથી ચિંતામુક્ત રહો અને કોઈપણ પરિણામ માટે તમારા મનને તૈયાર કરો.
પ્રશ્ન : ૧૧ - નયના કાનાણી દીદી
કોઈના મૃત્યુશય્યા પર ફક્ત પંદરમો અધ્યાય જ કેમ વાંચવામાં આવે છે?
જવાબ -
આના બે કારણો છે - એક એ કે તે એક નાનો, સરળ અને પુરુષોત્તમ યોગ છે અને તે એક-અધ્યયન શાસ્ત્ર છે, તેથી તેને વાંચવામાં ઓછો સમય લાગે છે. ખરેખર, તમે ગીતાજીનો કોઈપણ અધ્યાય વાંચી શકો છો. ફક્ત મૃત્યુશય્યા પર જ નહીં, પણ કોઈપણ શુભ કે અશુભ સંદર્ભમાં પણ વાંચી શકાય છે.

પ્રશ્ન : ૧૨ – શ્રીમતી સુગીતા એમ.એસ. દીદી

શ્રીકૃષ્ણના મુખેથી ભગવદ્ગીતા સાંભળ્યા પછી અર્જુનનું હૃદય બદલાઈ જાય છે. સંજયે ધૃતરાષ્ટ્રને પણ આ વાત કહી, તેનો બંને પર શું પ્રભાવ પડ્યો?
જવાબ -
સંજય સમજી ગયા કે જ્યાં ભગવાન કૃષ્ણ અને અર્જુન હશે ત્યાં ચોક્કસ વિજય થશે.
यत्र योगेश्वरः कृष्णो, यत्र पार्थो धनुर्धरः, यत्र श्रीर्विजयो भूतिः।।
પરંતુ પુત્ર પ્રત્યેના પ્રેમથી આંધળા ધૃતરાષ્ટ્ર આ સમજી શક્યા નહીં.

પ્રશ્ન : ૧૩ - શ્રીમતી નિશા સંઘી દીદી
તિરુપતિ કે અન્ય તીર્થસ્થળોમાં, થોડા પૈસા ચૂકવીને, વ્યક્તિ ઝડપથી વિશેષ દર્શન મેળવી શકે છે, જ્યારે ઘણા લોકો કલાકો સુધી લાંબી લાઈનોમાં ઉભા રહ્યા પછી અને ઘણી મુશ્કેલીઓનો સામનો કર્યા પછી જ દર્શન મેળવી શકે છે. શું આ સાચું છે?
જવાબ -
એવું કહી શકાય કે જે લોકો ઝડપી અને વિશેષ દર્શન કરે છે તેમને ઓછા પુણ્ય મળશે, કારણ કે જેઓ સખત મહેનત કરે છે તેમની ભક્તિ વિશેષ માનવામાં આવે છે, પરંતુ સમયના અભાવે આવી વ્યવસ્થાનો લાભ લઈ શકાય છે, તે દર્શન ન કરવા કરતાં વધુ સારું છે.

પ્રશ્ન : ૧૪ - શ્રીમતી કવિતા સરાફ દીદી
શું આ સમગ્ર બ્રહ્માંડમાં ફક્ત એક જ ભગવાન છે?
જવાબ:
શ્રીભગવાન એક જ છે, કેટલાક તેમને શ્રીરામ કહે છે, કેટલાક તેમને ઈસુ કે અલ્લાહ કહે છે.
।।**जाकी रही भावना जैसी, प्रभु मूरत देखी तिन जैसी**।।
જેવી વ્યક્તિની ભાવના હોય, તેવી જ રીતે તેને ભગવાન દેખાય છે.
મુક્તિની વિભાવના ફક્ત સનાતન ધર્મમાં જ છે અને દરેક જીવને મુક્તિનો હકદાર માનવામાં આવે છે.
ભક્તિ અથવા ચિંતનના ચાર માર્ગ છે - નામ, રૂપ, લીલા અને સ્થાન.

પ્રશ્ન : ૧૫ - શ્રીમતી અનિતા અગ્રવાલ દીદી
ગીતાના શ્લોક યાદ રાખવાના ફાયદા શું છે?
જવાબ:
જ્યારે આપણે કંઈક વાંચીએ છીએ, ત્યારે આપણે પુસ્તક, આંખો અને પર્યાવરણ પર આધાર રાખીએ છીએ. તેને યાદ રાખવાથી, ગીતાજી આપણા મનમાં સ્થિર થઈ જાય છે અને આ જ્ઞાન ઘણા જન્મો સુધી આપણી સાથે રહેશે. જ્યારે ત્રણ કે ચાર વર્ષનું બાળક ગીતાજીના શ્લોકો ગાય છે, ત્યારે તેને આ શ્લોકો ગયા જન્મના યાદ આવે છે.
આ સાથે જ પ્રશ્નોત્તરીનું સત્ર સમાપ્ત થયું. અંતિમ પ્રાર્થના અને હનુમાન ચાલીસાના પઠન પછી વિવેચનસત્રની સમાપ્તિ થઈ.

॥ ॐ શ્રીકૃષ્ણાર્પણમસ્તુ. ॥

અમે માનીએ છીએ કે તમને ચર્ચાની રચના વાંચીને આનંદ થશે. કૃપા કરીને નીચેની લિંકનો ઉપયોગ કરીને અમને તમારો પ્રતિસાદ આપશો.

https://vivechan.learngeeta.com/feedback/

વિવેચન-સારાંશ વાંચવા માટે આભાર.
અમે સર્વે ગીતા સેવકો, અનન્ય ભાવ સાથે પ્રયાસ કરીએ છીએ જેથી વિવેચનનો સાર તમારા સુધી શુદ્ધ સ્વરૂપે પહોંચે, છતાં પણ ભાષા કે વ્યાકરણ સંબંધી કોઇ ભૂલ હોય તો તે માટે અમે ક્ષમાપ્રાર્થી છીએ.

જય શ્રી કૃષ્ણ!
સંકલન: ગીતા પરિવાર - રચનાત્મક લેખન વિભાગ

દરેક ઘરમાં ગીતા દરેક કરમાં ગીતા!
Let’s come together with the motto of Geeta Pariwar, and gift our Geeta Classes to all our Family, friends & acquaintances

https://gift.learngeeta.com/

ગીતા પરિવારની આ એક નવી પહેલ છે. હવે તમે વિવેચનોના યુટ્યુબ વિડીયો તેમજ પીડીએફ જોઇ તથા વાંચી શકો છો. કૃપા કરીને નીચે આપેલ લિંકનો ઉપયોગ કરો.

https://vivechan.learngeeta.com/

॥ગીતા શીખો, શીખવો, જીવનમાં ઉતારો॥
||ॐ શ્રીકૃષ્ણાર્પણમસ્તુ ||